

УДК 330.342.146
JEL: H8; O20; O44; Q01
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-5-8-17>

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

©2025 ЛЕЩУХ І. В.

УДК 330.342.146
JEL: H8; O20; O44; Q01

Лещух І. В. Теоретико-методологічні засади повоєнного відновлення економіки в контексті сучасних концепцій сталого розвитку

У статті досліджено теоретико-методологічні засади повоєнного відновлення економіки України в контексті сучасних концепцій сталого розвитку. Аргументовано необхідність поєднання екологічної доцільності, соціальної інклюзії, інституційної спроможності та економічної стійкості як ключових вимірів «зеленої» повоєнної трансформації. Узагальнено міжнародний досвід післявоєнної відбудови з акцентом на принципах «Build Back Better» та інституційного відновлення. Увагу зосереджено на інтеграції таких підходів, як циркулярна економіка, справедливий перехід, економіка пост-зростання, екологічно безпечний розвиток і розвиток людського капіталу. Запропоновано концепт «зеленої резильєнтності» як інтегральну характеристику ефективної реконструкції, що поєднує стійкість до кліматичних, соціальних і воєнних потрясінь. На основі проведеного аналізу виокремлено вісім принципів та низку драйверів повоєнного відновлення, серед яких: фінансово-інвестиційні, технологічні, інституційні, регуляторні, соціальні, гуманітарні, освітні, інфраструктурні та поведінкові чинники. Стаття має міждисциплінарний характер і розглядає повоєнне відновлення не лише як технічний або фінансовий процес, а як стратегічну можливість для формування нової економічної моделі, заснованої на цінностях справедливості, екологічної рівноваги та інтеграції до ЄС. Окреслено практичні орієнтири для політики сталого відновлення в контексті українських реалій і глобальних зобов'язань. Особливу увагу приділено ролі інституційного дизайну, участі громадянського суспільства та впровадженню інноваційних екологічних технологій як основи довгострокової трансформації. Комплексна синергія зазначених підходів дозволяє розглядати повоєнну відбудову як фундаментальну точку входу у нову парадигму розвитку – більш інклюзивну, децентралізовану та стійку до викликів майбутнього.

Ключові слова: повоєнне відновлення, «зелена» резильєнтність, сталий розвиток, циркулярна економіка, справедливий перехід, Build Back Better, екологічна безпека, інституційна спроможність.

Рис.: 1. Бібл.: 32.

Лещух Ірина Володимирівна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу просторового розвитку, Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України (вул. Козельницька, 4, Львів, 79026, Україна)

E-mail: ira_leschukh@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3860-0728>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/ABA-3711-2021>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57223145503>

UDC 330.342.146
JEL: H8; O20; O44; Q01

Leshchukh I. V. The Theoretical and Methodological Foundations of Post-War Economic Recovery in the Context of Modern Conceptions of Sustainable Development

The article examines the theoretical and methodological foundations of post-war economic recovery in Ukraine in the context of modern concepts of sustainable development. It is argued for the necessity of combining ecological feasibility, social inclusion, institutional capacity, and economic resilience as key dimensions of green post-war transformation. The international experience of post-war reconstruction is summarized with an emphasis on the principles of Build Back Better and institutional recovery. Attention is focused on the integration of approaches such as circular economy, just transition, post-growth economy, environmentally sustainable development, and human capital development. The conception of green resilience is proposed as an integral characteristic of effective reconstruction that combines resilience to climate, social, and military shocks. Based on the conducted analysis, eight principles and a series of drivers for post-war recovery have been identified, including: financial-investment, technological, institutional, regulatory, social, humanitarian, educational, infrastructural, and behavioral factors. The article is interdisciplinary in nature and examines post-war recovery not only as a technical or financial process but as a strategic opportunity for shaping a new economic model based on the values of justice, ecological balance, and integration into the EU. Practical guidelines for sustainable recovery policy are outlined in the context of Ukrainian realities and global commitments. Special attention is paid to the role of institutional design, the participation of civil society, and the implementation of innovative ecological technologies as the basis for long-term transformation. The comprehensive synergy of the mentioned approaches allows for viewing post-war reconstruction as a fundamental entry point into a new paradigm of development – one that is more inclusive, decentralized, and resilient to future challenges.

Keywords: post-war reconstruction, green resilience, sustainable development, circular economy, just transition, Build Back Better, ecological security, institutional capacity.

Fig.: 1. Bibl.: 32.

Leshchukh Iryna V. – Candidate of Sciences (Economics), Senior Research Fellow of the Department of Spatial Development, Institute of Regional Research named after M. I. Dolishnyi of the NAS of Ukraine (4 Kozelnitska Str., Lviv, 79026, Ukraine)

E-mail: ira_leschukh@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3860-0728>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/ABA-3711-2021>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57223145503>

Україна стикається з масштабним викликом повоєнного відновлення економіки, яке необхідно планувати та здійснювати вже зараз, незважаючи на те, що війна триває, і руйнування продовжуються. Цей процес виходить за межі простої відбудови інфраструктури та вимагає переосмислення економічної моделі розвитку в напрямі більш сталого, «зеленого» та інклюзивного зростання.

Сучасні глобальні тенденції та міжнародні зобов'язання України, зокрема підтримка Паризької кліматичної угоди та прагнення до членства в ЄС, обумовлюють необхідність інтеграції принципів сталого розвитку та екологізації економіки в повоєнну відбудову [1]. Такий підхід забезпечить комплексне поєднання економічних, соціальних, екологічних та інституційних аспектів, дозволить створити більш стійку, справедливую та екологічно безпечну економіку, а також сприятиме не лише відновленню інфраструктури, а й підвищенню якості життя населення, збереженню природних ресурсів і адаптації до майбутніх викликів.

Проблематика повоєнного відновлення України активно досліджується вітчизняними науковцями, які аналізують різні аспекти та можливості цього процесу. Зокрема, це О. Вітер, О. Килин, Н. Стручок [2], А. Войтович і М. Федик [3], Ю. Орел, А. Прочан, О. Нестеренко [4], І. Сторонянська [5], М. Шаповалов [6] та ін. Однак, незважаючи на наявність таких досліджень, аспект «зеленого» відновлення економіки все ще залишається недостатньо вивченим. Більшість наукових праць зосереджуються на економічних і соціальних аспектах відновлення, тоді як екологічна складова потребує більшої уваги. Врахування принципів «зеленого» відновлення є надзвичайно важливим для забезпечення сталого розвитку економіки України в постконфліктний період.

Метою статті є обґрунтування теоретико-методологічних засад повоєнного відновлення економіки України на основі сучасних концепцій сталого розвитку.

Повоєнне відновлення економіки є складним багатовимірним процесом, який базується на низці теоретико-методологічних підходів. Сучасні дослідники виділяють економічні, соціальні, екологічні та інституційні фактори, що визначають успіх післявоєнної відбудови [7]. У цьому контексті важливо розглянути ключові концепції та принципи сталого розвитку, які є актуальними для повоєнного відновлення у XXI ст.

Історично повоєнне відновлення нерідко базувалася на **кейнсіанських ідеях** широкомасштабних державних інвестицій, планування та міжнародної допомоги. Класичним прикладом є **план**

Маршалла для відбудови Європи після Другої світової війни. Виділення США допомоги в обсязі приблизно 2% власного ВВП (еквівалентно близько \$450 млрд у цінах 2010-х років) у рамках плану Маршалла значною мірою сприяло швидкому економічному зростанню та технічній модернізації Західної Європи [7]. Цей досвід підкреслив важливість значних фінансових вливань і координації зусиль донорів. Водночас пізніші дослідження показали, що обсяг зовнішньої допомоги – не єдиний визначальний чинник успіху. Різні країни за умови порівнянних інвестицій демонстрували різні траєкторії відновлення залежно від внутрішніх умов. Наприклад, понад \$100–200 млрд були інвестовані у відбудову Афганістану та Іраку, але без належних інституційних передумов і стабільного миру це не забезпечило швидкого розвитку [7].

Отже, економічні теорії наголошують на необхідності поєднання фінансових ресурсів із структурними реформами та створенням належних інституцій для ефективного використання коштів. При цьому досвід показує, що механічне відтворення фінансової моделі плану Маршалла в сучасних умовах не гарантує аналогічного результату. Важливими чинниками успішної реконструкції Західної Європи були не лише обсяг допомоги, а й наявність ефективних інститутів, високий рівень людського капіталу, політична стабільність і спільна мета регіональної інтеграції. Інституційне середовище, створене через нові наднаціональні утворення (зокрема, Європейське об'єднання вугілля і сталі), забезпечувало довготривалий ефект реконструкції [8; 9]. Натомість у випадках Афганістану та Іраку масштабні грошові вливання в умовах слабкого врядування, корупції та конфліктної фрагментації не дали очікуваних результатів. Неефективність витрат, відсутність належного нагляду та брак довіри до державних інституцій знецінили потенціал зовнішньої допомоги [10; 11].

Для України це означає, що сама по собі фінансова підтримка з боку міжнародної спільноти, якою б масштабною вона не була, не гарантує успішного відновлення. Необхідною передумовою є побудова ефективної інституційної архітектури, що забезпечить прозоре планування, контроль за реалізацією проектів, залучення громадянського суспільства та довіри донорів.

Таким чином, історичний досвід і сучасні теоретичні узагальнення свідчать: фінансова підтримка післявоєнної реконструкції має розглядатися не як самоціль, а як інструмент глибоких трансформацій, що потребують належної інституційної основи. Тобто відбудова не може обмежитися лише фізичним відтворенням зруйнова-

ного – вона повинна бути стратегічною, структурною та інноваційною. Одним із таких стратегічних векторів, що формується як у внутрішньому політичному дискурсі, так і в міжнародному середовищі, є «зелена» та соціально орієнтована модель повоєнного розвитку.

Соціально-екологічні концепції сталого розвитку та «зеленої» відбудови дедалі частіше виступають ключовими орієнтирами у формуванні нової, післякризової економіки. Згідно з визначенням, запропонованим ще у доповіді Комісії Брундтланд (1987 р.), сталий розвиток – це такий розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління, не ставлячи під загрозу можливість майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [12; 13]. У сучасних умовах це поняття набуло комплексного характеру, охоплюючи економічні, соціальні та екологічні виміри. Таким чином, зростає роль концепцій екологізації економіки та «зеленого» відновлення, які передбачають системну інтеграцію цілей охорони довкілля, кліматичної нейтральності та ресурсоефективності в усі етапи відновлення.

Яскравим прикладом є Європейський «зелений» курс, який передбачає досягнення вуглецевої нейтральності до 2050 року через глибинну трансформацію економіки, зокрема в енергетиці, транспорті, сільському господарстві та містобудуванні [14; 15]. У цьому контексті для повоєнної України орієнтація на цінності Європейського «зеленого» курсу відкриває можливість «стрибка» до нової, низьковуглецевої економіки, без необхідності відтворювати застарілу інфраструктуру радянського зразка. Концепція *green recovery* («зеленої» відбудови) передбачає, що процес відновлення після війни не повинен відтворювати вразливості минулого, а має стати платформою для технологічної модернізації, впровадження циркулярної економіки, енергоефективності та відновлюваної енергетики. Як зазначають експерти [16], «зелене відновлення» – це не абстрактна ідея, а практичний крок до ефективної, кліматично відповідальної економіки, яка інтегрує Україну в європейські економічні та правові рамки. Таким чином, «зелене» відновлення не лише сприяє сталому розвитку, але й відіграє геополітичну роль, наближаючи країну до членства в ЄС і відкриваючи нові ринки через участь у «зелених» ланцюгах доданої вартості.

Принцип «Build Back Better» посідає важливе місце в сучасних підходах до відновлення, зокрема після збройних конфліктів. Спочатку ця концепція виникла як стратегія реконструкції після стихійних лих, але нині вона широко застосовуєть-

ся і до післявоєнних контекстів. Згідно з визначенням ООН, Build Back Better означає використання фази відновлення та реконструкції після кризи для підвищення стійкості суспільства через інтеграцію заходів зі зменшення ризиків у процес відбудови інфраструктури, житла, засобів до існування та соціальних систем [17; 18]. Цей підхід виходить за межі простої фізичної реконструкції та передбачає усунення системних вразливостей, закладання нових стандартів якості та стійкості. У випадку України це означає, що відновлення зруйнованих міст і сіл повинно передбачати адаптацію до нових загроз: зміни клімату, стихійні лиха, воєнні ризики. Практичне втілення принципу «Build Back Better» включає будівництво енергоефективного житла, модернізацію енергосистем з акцентом на децентралізацію та відновлювану енергетику, розвиток транспортної інфраструктури за принципом «краще, ніж було» (наприклад, створення безпечних, доступних та екологічно чистих громадських просторів, прокладання сучасних залізничних колій замість знищених тощо). Інституціональне втілення цього підходу демонструє, зокрема, Світова «зелена» будівельна рада, яка розробила Sustainable Reconstruction and Recovery Framework для регіонів, що зазнали воєнних конфліктів, таких як Близький Схід та Північна Африка. Цей інтегрований каркас відбудови передбачає холістичну, інклюзивну та кліматично стійку реконструкцію [17; 18]. Згідно з ним, реконструкція повинна одночасно підвищувати кліматичну витривалість, підтримувати соціальну згуртованість і враховувати культурні особливості. До практичних заходів належить інтеграція механізмів зниження ризику стихійних лих у плани відбудови, відновлення екосистем (лісів, водно-болотних угідь тощо), а також спільне планування з місцевими громадами. Таким чином, принцип «відбудувати краще» стає не лише технічним, а й стратегічним імперативом, що перетворює процес реконструкції на платформу для довгострокових позитивних змін.

Концепції «пост-зростання» та «економіка пончика» пропонують альтернативне бачення післякризового розвитку, відмінне від класичних моделей, заснованих на пріоритетності зростання ВВП. Традиційно успішність повоєнного відновлення вимірювалася темпами економічного зростання, рівнем виробництва та обсягами інвестицій. Проте сучасні критичні підходи в економіці піддають сумніву ідею безкінечного зростання як універсальної мети, особливо в умовах поглиблення кліматичних криз, виснаження природних ресурсів і посилення соціальних нерівностей. Концепція «пост-зростання» наголо-

шує на пріоритеті якісного розвитку, добробуту та стійкості замість кількісного нарощування ВВП. Її послідовники стверджують, що на планеті з обмеженими ресурсами безмежне зростання неможливе без руйнівних наслідків для екології [19; 20]. Згідно з логікою пост-зростання, після досягнення певного рівня матеріального забезпечення (базового рівня добробуту) суспільству варто зосередити увагу не на подальшому економічному прирості, а на якісних індикаторах життя: рівності, доступі до освіти, здоров'я, екологічній стійкості. Це передбачає перегляд традиційних індикаторів успіху. Замість ВВП підхід «пост-зростання» пропонує використовувати інтегральні показники – індекси щастя, добробуту, планетарної стійкості тощо. Одним із найвідоміших концептуальних доповнень до цього підходу є модель «економіки пончика», запропонована К. Раворт. У цій моделі внутрішнє коло (соціальний фундамент) окреслює базові потреби людства, а зовнішнє (екологічна межа) – природні обмеження планети [21– 23].

Як зазначає К. Раворт, справжній успіх полягає в тому, щоб «процвітати між двома межами», тобто забезпечити гідне життя кожному, не виходячи за межі екологічної стійкості [24]. У практичному вимірі це означає зміщення фокусу політики з нарощування виробництва на розвиток тих сфер, що створюють соціальну цінність і не шкодять довкіллю, зокрема, відновлювана енергетика, громадський транспорт, охорона здоров'я, освіта, енергоефективне будівництво. Для України це означає, що повоєнна відбудова має бути спрямована не лише на відновлення втраченого ВВП, а й на переосмислення цілей економічної політики. Отже, розглянуті концепції «пост-зростання» та «економіки пончика» суттєво доповнюють класичну економічну думку, надаючи нові орієнтири для побудови справедливої, інклюзивної та ресурсозберігаючої моделі відбудови.

Концепція інституційних реформ і хорошого врядування акцентує на тому, що не лише матеріальні ресурси, а й якість інституційного середовища визначають довгостроковий успіх. Під час збройних конфліктів зазвичай зазнають руйнування не лише інфраструктура та економіка, але й ключові інституції – правова система, державне управління, суспільна довіра. Згідно з новим інституціональним підходом ефективне функціонування ринкових і державних інститутів (захист прав власності, верховенство права, незалежна бюрократія, боротьба з корупцією) є необхідною умовою цільового та результативного використання міжнародної допомоги та інвестицій. Аналіз понад 100 випадків конфліктів показує, що

темпи зростання після війни були значно вищими в тих країнах, де ще до початку конфлікту були сформовані більш демократичні та розвинені інституції [7].

Концепція справедливого переходу виникла як реакція на виклики екологічної трансформації, що має незворотний вплив на ринки праці, регіональний розвиток і соціальну справедливість. Ідея передбачає, що економічні зміни на шляху до вуглецево-нейтральної економіки мають супроводжуватись захистом працівників, регіонів та соціально вразливих груп, які можуть втратити джерела доходу, стабільності або перспективи через структурну перебудову. Вперше цей термін активно запровадила Міжнародна конфедерація профспілок у 1990-х р., а згодом концепція була формалізована в документах Міжнародної організації праці та Європейського Союзу як основа соціально орієнтованої кліматичної політики [25].

Згідно з концепцією справедливого переходу сталий розвиток має бути не лише екологічно доцільним, а й соціально прийнятним. Це означає, що «зелена» трансформація не повинна посилювати соціальні нерівності чи маргіналізувати певні групи. Замість цього політики реконструкції мають включати підтримку перекваліфікації, гарантії зайнятості, регіональне вирівнювання, соціальний діалог і активну участь громад. Застосування принципів справедливого переходу особливо актуальне для регіонів, де переважають вуглецеві галузі: наприклад, в Україні це Донецька, Луганська, частково Львівська (вугільні громади). Таким чином, зазначена концепція виступає ключовим інструментом поєднання екологічної доцільності та соціальної солідарності у стратегіях повоєнного відновлення.

На міжнародному рівні принципи справедливого переходу є складовою Європейського «зеленого» курсу, зокрема в рамках механізму справедливого переходу, що передбачає фінансову, технічну й інституційну підтримку для регіонів, які проходять через структурні трансформації [26]. Для України це відкриває можливості залучення фінансування, доступу до практик справедливої трансформації та інтеграції в європейський ринок «зелених» робочих місць. При розробці національної стратегії відбудови врахування концепції справедливого переходу дозволить уникнути конфліктів інтересів, посилити довіру до реформ і забезпечити інклюзивність відновлення. Таким чином, концепція доповнює «зелений» розвиток, надаючи йому соціальну глибину та легітимність у суспільстві.

Циркулярна економіка – це концепція, що пропонує системну трансформацію традиційної

моделі економічного розвитку, яка базується на принципі «взяти – використати – викинути» [27]. Натомість циркулярна модель орієнтована на замикання ресурсних потоків, зменшення споживання первинної сировини, подовження життєвого циклу продукції та мінімізацію відходів. У теоретичному аспекті вона поєднує елементи індустріальної екології, екодизайну, економіки замкнутого циклу, екологічної економіки та сталого споживання. Ключові принципи циркулярної економіки (відмова, зменшення, повторне використання, ремонт, повторне виробництво, переробка) створюють альтернативу зростанню, орієнтованому на ресурсомістке виробництво [28; 29]. У контексті повоєнного відновлення України циркулярна економіка є не лише бажаною, а й необхідною умовою ефективного використання ресурсів. Війна призводить до масштабних руйнувань міст, промислових об'єктів, інфраструктури. За оцінками Світового банку та українських інституцій, сотні мільйонів тонн уламків будівельних матеріалів можуть стати джерелом вторинної сировини. Замість традиційного підходу до цих відходів як до тягаря «циркулярна» логіка дозволяє їх інтегрувати у виробничі процеси реконструкції, скоротивши залежність від імпорту, зменшивши екологічне навантаження та заощадивши ресурси.

Відбудова України в парадигмі циркулярної економіки також сприятиме посиленню стійкості та енергетичної незалежності. Зменшення імпорту матеріалів, створення регіональних ланцюгів доданої вартості, заміна централізованих систем на децентралізовані – все це формує гнучкішу економіку, менш вразливу до зовнішніх шоків. Такий підхід відповідає також і вимогам Європейського «зеленого» курсу, у рамках якого циркулярність є пріоритетом у промисловій стратегії, сталому будівництві та інноваціях. Це забезпечує не лише екологічну доцільність, а й економічну вигоду: переробка дешевша за первинне виробництво, а повторне використання формує нові бізнес-моделі. Зрештою, циркулярна економіка – це не лише про ресурси, а про зміну логіки економічного мислення. Вона передбачає переосмислення цінності речей, довговічності продуктів, відповідальності споживачів та виробників. Для повоєнної України це можливість зробити якісний прорив, відійти від застарілих лінійних моделей і стати прикладом для інших країн у побудові економіки нового покоління. У цьому сенсі циркулярна економіка є не просто інструментом екологічної політики, а теоретико-практичною основою сучасного сталого й інклюзивного відновлення.

Концепція екологічно безпечного розвитку базується на ідеї гармонізації взаємодії суспільства та природи шляхом системного управління екологічними ризиками та запобігання деградації природних умов існування. Її головна мета – не допустити перевищення порогів екологічної стійкості, які можуть спричинити довготривалі або незворотні наслідки для здоров'я населення, біосфери та економіки. У теоретичному плані ця концепція поєднує принципи екологічної безпеки, екосистемного підходу та стійкого управління природними ресурсами, розглядаючи навколишнє середовище як стратегічний фактор національного розвитку.

У повоєнному контексті концепція набуває особливої актуальності, адже бойові дії супроводжуються масштабним руйнуванням інфраструктури, забрудненням земель, вод і повітря, а також руйнуванням екосистем. За даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України та Програми ООН з навколишнього середовища, лише за перший рік повномасштабного вторгнення було зафіксовано понад 2 тис. випадків воєнно-екологічної шкоди, що включають викиди токсичних речовин, руйнування об'єктів хімічної промисловості, замінування та знищення природних ландшафтів [30; 31]. За три роки повномасштабного вторгнення викиди парникових газів становлять близько 230 мільйонів тонн CO₂. Стільки виробляють за рік уся Австрія, Угорщина, Чехія та Словаччина разом узяті, або стільки ж викидів створюють 120 мільйонів автомобілів. Загальна сума кліматичних збитків, яких завдала росія протягом повномасштабного вторгнення, оцінюється в понад 40 млрд євро [32]. За таких умов відбудова потребує екологічної експертизи, системи моніторингу та механізмів зниження ризиків уже на етапі стратегічного планування.

Практичне застосування концепції екологічно безпечного розвитку передбачає реалізацію комплексних заходів: екологічного зонування територій під реконструкцію, оцінки впливу на довкілля, відновлення деградованих територій, реабілітації водойм, утилізації уламків і відходів, а також використання природоорієнтованих рішень. Крім того, концепція вимагає розбудови екологічної інфраструктури, що включає системи очищення, контролю викидів, управління небезпечними відходами. Також доцільним є створення систем раннього попередження про екологічні катастрофи в регіонах з високим ризиком (особливо на деокупованих територіях). Таким чином, концепція екологічно безпечного розвитку доповнює інші підходи сталого та «зеленого» відновлення, забезпечуючи їх ризикорієнтованим і

превентивним виміром. Вона дозволяє перейти від реактивного до проактивного управління до-вкіллям у процесі реконструкції. Для України, яка зіткнулась із безпрецедентним обсягом воєнно-екологічних викликів, інтеграція цієї концепції в державну політику відновлення є не просто бажаною, а необхідною умовою захисту життя, здоров'я та довготривалої екосистемної стійкості.

Враховуючи розглянуті концепції та підходи до формування стратегій сталого розвитку та екологічної безпеки, можна сформулювати ключові теоретико-методологічні засади політики післявоєнного відновлення України (рис. 1).

Ключовою ідеєю політики післявоєнного відновлення України в контексті сучасних стратегій сталого розвитку має стати інтеграція економічного відродження із «зеленим» переходом та інституційною трансформацією, що забезпечить довгострокову стійкість соціально-економічної системи країни та сприятиме її повноцінній інтеграції у глобальні процеси розвитку.

Основні принципи політики післявоєнного відновлення економіки територіальних громад на засадах «зеленого» переходу мають включати:

1. Кліматична нейтральність.
2. Циркулярність економіки.
3. Інтеграція підходу «Build Back Better».
4. Інституційна спроможність.
5. Верховенство права та доброчесність управління.
6. Соціальна інклюзія та справедливості відновлення.
7. Людський розвиток і якість життя як ціль політики.
8. Суспільна згуртованість.

Резюмуючи проведені дослідження, можна стверджувати, що ефективна модель повоєнної відбудови потребує не лише технологічного оновлення та фінансових вливань, а цілісної інтеграції економічної, соціальної, екологічної та інституційної стійкості. Такий підхід вимагає не просто відтворення довоєнного статус-кво, а формування нової якості розвитку, що відповідає викликам сучасності та орієнтована на довготривалу стійкість і адаптивність соціально-економічних систем. Таким чином, результатом повоєнного «зеленого» відновлення має стати досягнення «зеленої резильєнтності» громад як інтегрального стану, що поєднує кліматичну нейтральність, екосистемну збалансованість, соціальну інклюзію та інституційну спроможність.

«Зелена резильєнтність» виступає як інтегральна, багатовимірна характеристика, що репрезентує синтезовану якість оновленої соці-

ально-економічної системи, яка постає внаслідок цілеспрямованої реалізації політики повоєнного відновлення, орієнтованої на принципи «зеленого» переходу, й відображає не лише здатність територіальних громад адаптивно реагувати на наслідки війни, а й їхню спроможність до глибинної стратегічної трансформації в напрямі кліматичної нейтральності, екологічної збалансованості, інституційної доброчесності та соціальної інклюзії як фундаментальних умов забезпечення сталості.

Цей концепт є метатеоретичним конструктом, який переосмислює ключові ідеї «зеленої» відбудови, парадигми «Build Back Better» («відбудувати краще, ніж було»), підходу «мислення стійкості» та сталого розвитку й інтегрує їх у просторово орієнтовану методологію відновлення, в якій акцент зміщується з простого відтворення довоєнного стану на досягнення якісно нового цільового стану розвитку – стійкого, децентралізованого, низьковуглецевого, інклюзивного.

У цій парадигмі «зелена резильєнтність» набуває статусу методологічного маркера ефективності трансформаційних процесів, що поєднує вимоги екологічної безпеки, соціальної справедливості та економічної конкурентоспроможності та служить основою для повноцінної інтеграції України у глобальний контекст сталого розвитку.

ВИСНОВКИ

Ефективна повоєнна відбудова України має ґрунтуватися на комплексному переосмисленні економічної моделі з акцентом на сталий, «зелений» та інклюзивний розвиток, що передбачає стратегічну інтеграцію екологічних, соціальних, економічних та інституційних аспектів. Важливою умовою успіху є не лише масштабна фінансова підтримка, але й створення належних інституційних передумов, соціальної інклюзії, розвиток людського капіталу, а також упровадження сучасних підходів, таких як принцип «Build Back Better», циркулярна економіка, концепція справедливого переходу та пост-зростання. У результаті реалізації зазначених концепцій Україна зможе не просто відновити зруйновану інфраструктуру, а й сформулювати принципово нову модель економіки, здатну забезпечити довгострокову резильєнтність суспільства та адаптивність до глобальних викликів, зокрема в контексті інтеграції до Європейського Союзу. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Sustainable restoration. URL: <https://dream.gov.ua/special/sustainabilityrestoration>
2. Вітер О. М., Килин О. В., Стручок Н. М. Європейські стратегії післявоєнної відбудови економіки.

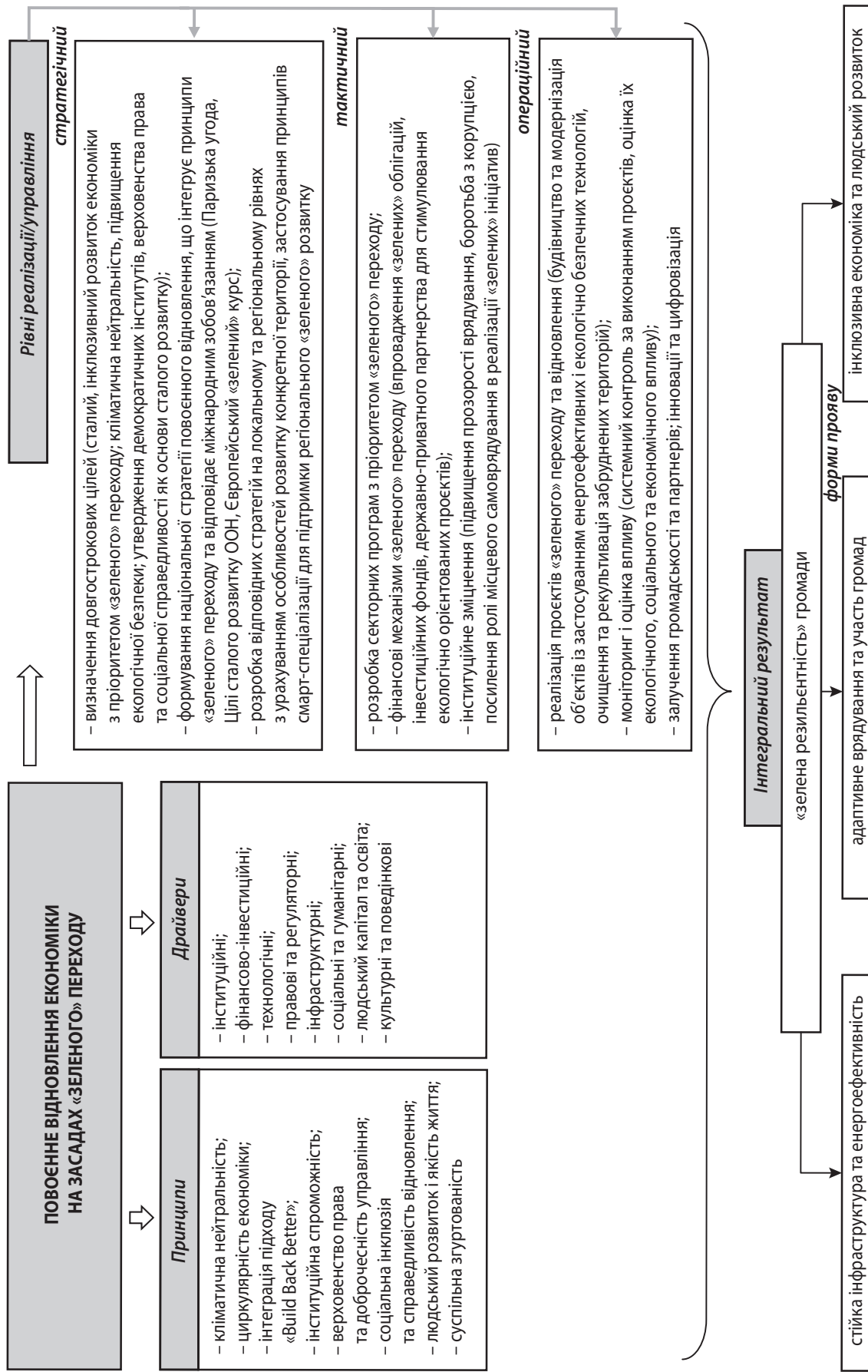


Рис. 1. Концептуальна модель повоєнного відновлення економіки на засадах «зеленого» переходу

Джерело: складено автором.

- Таврійський науковий вісник. Серія «Економіка». 2023. № 16. С. 15–21.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.2>
3. Войтович Л. М., Федик М. В. Стратегія повоєнного відновлення економіки України в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-112>
 4. Орел Ю. Л., Прочан А. О., Нестеренко О. П. Перспективи післявоєнного відновлення економіки України: реалії сьогодення. *Академічні візії*. 2024. Вип. 31.
DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11096562>
 5. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості: науково-аналітичне видання / наук. ред. Сторонянська І. З. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». 2022. 70 с.
 6. Шаповалов М. Концептуальні засади післявоєнного відновлення економіки України. *Молодий вчений*. 2023. № 6. С. 99–104.
DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-6-118-20>
 7. Kóczán Z., Chupilkin M. The economics of post-war recoveries and reconstructions. *VoxEU/CEPR*. 22.11.2022. URL: <https://cepr.org/voxeu/columns/economics-post-war-recoveries-and-reconstructions#:~:text=The%20war%20in%20Ukraine%20has,least%2025%20years%20of%20peace>
 8. Hudson N. The European Coal and Steel Community: the Path Towards European Integration. *University Honors Theses*. 2016. Paper 276.
DOI: <https://doi.org/10.15760/honors.257>
 9. Lundqvist T. How the European Coal and Steel Community Came to Be. URL: <https://mycountryeurope.com/history/european-coal-steel-community/>
 10. Mutar F. S. Why Did U.S. Aid Fail in Iraq? 2025. URL: https://www.theinternationalcorrespondent.com/p/why-did-us-aid-fail-in-iraq?utm_source=chatgpt.com
 11. Vittori J. Corruption and Self-Dealing in Afghanistan and Other U.S.-Backed Security Sectors. 2021. URL: https://carnegieendowment.org/posts/2021/09/corruption-and-self-dealing-in-afghanistan-and-other-us-backed-security-sectors?lang=en&utm_source=chatgpt.com
 12. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>
 13. Ozili P. K. Theories of Sustainable Development. In *Sustainable Development, Humanities, and Social Sciences for Society 5.0*. 2025. P. 1–17. URL: https://mpr.ub.uni-muenchen.de/123287/1/MPRA_paper_123287.pdf
 14. European Green Deal. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/European_Green_Deal#:~:text=The%20European%20Commission%20%27s%20climate,12
 15. The European Green Deal. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
 16. Андрусевич А., Козак З. Доступ громадськості до прийняття рішень щодо відновлення України в частині збереження довкілля і протидії зміні клімату. 2023. URL: https://ua.boell.org/sites/default/files/2023-03/zvit_uchast-gromadskosti-u-proce-sakh-vidbudovi-2023.pdf
 17. Sustainable Reconstruction & Recovery Framework. *World Green Building Council*. URL: <https://worldgbc.org/sustainable-reconstruction-recovery-framework/#:~:text=Build%20Back%20Better%2C%20is%20defined,Strategy%20for%20Disaster%20Reduction%20as>
 18. Annual Report 2022. *World Green Building Council*. URL: https://worldgbc.org/wp-content/uploads/2022/12/WorldGBC-Annual-Report-2022_FINAL-version_LR.pdf
 19. Kallis G., Hickel J., O'Neill D. W. et al. Post-growth: the science of wellbeing within planetary boundaries. *The Lancet Planetary Health*. 2025. Vol 9. Iss. 1. E62–E78.
DOI: [https://doi.org/10.1016/S2542-5196\(24\)00310-3](https://doi.org/10.1016/S2542-5196(24)00310-3)
 20. Hofferberth E. Post-growth economics as a guide for systemic change: Theoretical and methodological foundations. *Ecological Economics*. 2025. Vol. 230.
DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2025.108521>
 21. Doughnut Economics Action Lab (DEAL): About Doughnut Economics. URL: <https://doughnuteconomics.org/about-doughnut-economics#principles-of-practice>
 22. Recordon J., Gilloots C., Brunner D., Fragnière A. The Doughnut framework: From theory to local applications in Switzerland – literature review & practical lessons. *Journal of Cleaner Production*. 2024. Vol. 505.
DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2025.145440>
 23. Комісаренко О. «Економіка Пончика»: безпечний та справедливий простір для процвітання всього людства. *Vatican News*. 2023. URL: <https://www.vaticannews.va/uk/world/news/2023-06/oikonomia-ekonomica-ponchyka.html>
 24. Raworth K. Economic renewal must begin with the goal of human flourishing on a thriving, living planet. *International Monetary Fund*. 2024. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/03/Point-of-view-a-new-compass-for-economics-Kate-Raworth#:~:text=rights%20of%20every%20person%E2%80%94from%20food%2C,means%20of%20the%20living%20planet>
 25. Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all. *International Labour Organization*. 2015. URL: https://www.ilo.org/global/topics/green-jobs/publications/WCMS_432859/lang--en/index.htm
 26. Heffron R. J., McCauley D. The concept of energy justice across the disciplines. *Energy Policy*. 2017. Vol. 105. P. 658–667.
DOI: <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2017.03.018>

27. Roleders V. Characteristic differences of functioning of linear and circular models of economy. *Економіка і організація управління*. 2021. № 4. С. 235–242. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2021.4.21>
 28. Kirchherr J., Reike D., Hekkert M. Conceptualizing the circular economy: An analysis of 114 definitions. *Resources, Conservation and Recycling*. 2017. Vol. 127. P. 221–232. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2017.09.005>
 29. Completing the Picture: How the Circular Economy Tackles Climate Change. *Ellen MacArthur Foundation*. 2019. URL: <https://ellenmacarthurfoundation.org/completing-the-picture>
 30. The Environmental Impact of the Conflict in Ukraine: a Preliminary Review. *United Nations Environment Programme*. 2022. URL: https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/40746/environmental_impact_Ukraine_conflict.pdf?sequence=3&isAllowed=y
 31. Волонтерки Екодії зафіксували 1500 випадків потенційної шкоди довкіллю від війни. Чи є шанс на відновлення? URL: https://ecoaction.org.ua/1500-vypadkiv-shkody-dovkilliu.html?gad_source=1&gad_campaignid=16718043480&gbraid=0AAAAACVR_NR71gKsealCdefvW_zY85_oi&gclid=Cj0KCQjw5ubABhDIARIsAHMighYEWGwDOFIH D79j_1mM7LQPDVVOa9JZKauU7Y6Pxt0HRfokJWvMCXUaAuSKEALw_wcB
 32. Світлана Гринчук: 230 мільйонів тонн CO₂ – викиди парникових газів за три роки повномасштабного вторгнення росії в Україну. *Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України*. 24.02.2025. URL: <https://mepr.gov.ua/svitlana-grynchuk-230-miljoniv-tonn-co-vykydyparnykovykh-gaziv-za-try-roky-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-rosiyi-v-ukrayinu/>
- ## REFERENCES
- “Annual Report 2022”. *World Green Building Council*. https://worldgbc.org/wp-content/uploads/2022/12/WorldGBC-Annual-Report-2022_FINAL-version_LR.pdf
- Andrusevych, A., and Kozak, Z. “Dostup hromadskosti do pryiniattia rishen shchodo vidnovlennia Ukrainy v chastyni zberezhenia dovkillia i protydii zmini klimatu” [Public Access to Decision-making on the Restoration of Ukraine in Terms of Environmental Protection and Combating Climate Change]. 2023. https://ua.boell.org/sites/default/files/2023-03/zvit_uchast-gromadskosti-u-procesakh-vidbudovi-2023.pdf
- “Completing the Picture: How the Circular Economy Tackles Climate Change”. *Ellen MacArthur Foundation*. 2019. <https://ellenmacarthurfoundation.org/completing-the-picture>
- “Doughnut Economics Action Lab (DEAL): About Doughnut Economics”. <https://doughnuteconomics.org/about-doughnut-economics#principles-of-practice>
- “European Green Deal”. *Wikipedia*. https://en.wikipedia.org/wiki/European_Green_Deal#:~:text=The%20European%20Commission%20%27s%20climate,12
- Ekonomika rehioniv Ukrainy v umovakh viiny: ryzyky ta napriamky zabezpechennia stiikosti: nauково-analitychne vydannia* [Economy of Ukrainian Regions in Wartime: Risks and Directions for Ensuring Sustainability: scientific and analytical publication]. Lviv: DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Do-lishnoho NAN Ukrainy», 2022.
- “Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all”. International Labour Organization. 2015. https://www.ilo.org/global/topics/green-jobs/publications/WCMS_432859/lang--en/index.htm
- Heffron, R. J., and McCauley, D. “The concept of energy justice across the disciplines”. *Energy Policy*, vol. 105 (2017): 658–667. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2017.03.018>
- Hofferberth, E. “Post-growth economics as a guide for systemic change: Theoretical and methodological foundations”. *Ecological Economics*, vol. 230 (2025). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2025.108521>
- Hudson, N. “The European Coal and Steel Community: the Path Towards European Integration”. *University Honors Theses*, paper 276 (2016). DOI: <https://doi.org/10.15760/honors.257>
- Kallis, G. et al. “Post-growth: the science of wellbeing within planetary boundaries”. *The Lancet Planetary Health*, vol. 9, no. 1 (2025): E62–E78. DOI: [https://doi.org/10.1016/S2542-5196\(24\)00310-3](https://doi.org/10.1016/S2542-5196(24)00310-3)
- Kirchherr, J., Reike, D., and Hekkert, M. “Conceptualizing the circular economy: An analysis of 114 definitions”. *Resources, Conservation and Recycling*, vol. 127 (2017): 221–232. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2017.09.005>
- Koczan, Z., and Chupilkin, M. “The economics of post-war recoveries and reconstructions”. *Vox-EU/CEPR*. November 22, 2022. <https://cepr.org/voxeu/columns/economics-post-war-recoveries-and-reconstructions#:~:text=The%20war%20in%20Ukraine%20has,least%2025%20years%20of%20peace>
- Komisarenko, O. “«Економіка Ponchyka»: bezpechnyi ta spravedyvyi prostir dlia protsvitannia vsoho liudstva” [“The Donut Economy”: A Safe and Just Space for All Humanity to Prosper]. *Vatican News*. 2023. <https://www.vaticannews.va/uk/world/news/2023-06/oikonomia-ekonomica-ponchyka.html>
- Lundqvist, T. “How the European Coal and Steel Community Came to Be”. <https://mycountryeurope.com/history/european-coal-steel-community/>
- Mutar, F. S. “Why Did U.S. Aid Fail in Iraq?” 2025. https://www.theinternationalcorrespondent.com/p/why-did-us-aid-fail-in-iraq?utm_source=chatgpt.com
- Orel, Yu. L., Prochan, A. O., and Nesterenko, O. P. “Perspektyvy pislivoiennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy: realii sohodennia” [Prospects for Post-war Economic Recovery in Ukraine: Current Realities].

- Akademichni vizii*, no. 31 (2024).
DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11096562>
- Ozili, P. K. "Theories of Sustainable Development". *Sustainable Development, Humanities, and Social Sciences for Society 5.0*. 2025. https://mpa.ub.uni-muenchen.de/123287/1/Mpra_paper_123287.pdf
- "Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future". <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>
- Raworth, K. "Economic renewal must begin with the goal of human flourishing on a thriving, living planet". *International Monetary Fund*. 2024. <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2024/03/Point-of-view-a-new-compass-for-economics-Kate-Raworth#:~:text=rights%20of%20every%20person%E2%80%94from%20food%2C,means%20of%20the%20living%20planet>
- Recordon, J. et al. "The Doughnut framework: From theory to local applications in Switzerland – literature review & practical lessons". *Journal of Cleaner Production*, vol. 505 (2024).
DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2025.145440>
- Roleders, V. "Characteristic differences of functioning of linear and circular models of economy". *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, no. 4 (2021): 235-242.
DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2021.4.21>
- "Sustainable Reconstruction & Recovery Framework". *World Green Building Council*. <https://worldgbc.org/sustainable-reconstruction-recovery-framework/#:~:text=Build%20Back%20Better%2C%20is%20defined,Strategy%20for%20Disaster%20Reduction%20as>
- "Sustainable restoration". <https://dream.gov.ua/special/sustainabilityrestoration>
- "Svitlana Hrynychuk: 230 milioniv tonn CO₂ – vykydy parnykovykh haziv za try roky povnomasshtabnoho vtorhnennia rosii v Ukrainu" [Svitlana Hrynychuk: 230 Million Tons of CO₂ – Greenhouse Gas Emissions During Three Years of Russia's Full-scale Invasion of Ukraine]. *Ministerstvo zakhystu dovkillia ta pryrodnykh resursiv Ukrainy*. February 24, 2025. <https://mepr.gov.ua/svitlana-grynychuk-230-miljoniv-tonn-co-vykydy-parnykovyh-gaziv-za-try-roky-povno-masshtabnogo-vtorgnennya-rosiyi-v-ukrayinu/>
- Shapovalov, M. "Kontseptualni zasady pisliavoiennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy" [Conceptual Principles of Post-war Economic Recovery in Ukraine]. *Molodyi vchenyi*, no. 6 (2023): 99-104.
DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-6-118-20>
- "The Environmental Impact of the Conflict in Ukraine: a Preliminary Review". *United Nations Environment Programme*. 2022. https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/40746/environmental_impact_Ukraine_conflict.pdf?sequence=3&isAllowed=y
- "The European Green Deal". *European Commission*. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
- "Volonterky Ekodii zafiksuvaly 1500 vypadkiv potentsiinoi shkody dovkilliu vid viiny. Chy ie shans na vidnovlennia?" [Ecodia Volunteers Have Recorded 1,500 Cases of Potential Environmental Damage from War. Is There a Chance for Recovery?]. https://ecoaction.org.ua/1500-vypadkiv-shkody-dovkilliu.html?gad_source=1&gad_campaignid=16718043480&gbraid=0AAAAACVR_NR71gKsealCdefvW_zY85_ol&gclid=Cj0KCQjw5ubABhDIARIsAHMighYEWGwDOFIHD79j_1mM7LQPDVVOa9JZKauU7Y6PxtOHRfokJWvMCXUaAuSKEALw_wcB
- Viter, O. M., Kylyn, O. V., and Struchok, N. M. "Yevropeyski stratehii pisliavoiennoi vidbudovy ekonomiky" [European Strategies for Post-war Economic Reconstruction]. *Tavriyskyi naukovyi visnyk. Seriya «Ekonomika»*, no. 16 (2023): 15-21.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.2>
- Vittori, J. "Corruption and Self-Dealing in Afghanistan and Other U.S.-Backed Security Sectors". https://carnegieendowment.org/posts/2021/09/corruption-and-self-dealing-in-afghanistan-and-other-us-backed-security-sectors?lang=en&utm_source=chatgpt.com
- Voitovych, L. M., and Fedyk, M. V. "Stratehiia povoiennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy v umovakh yevrointehratsii" [Strategy for Post-war Economic Recovery of Ukraine in the Context of European Integration]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 65 (2024).
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-112>